

De oudste bewoning van Opwijk en Mazenzele (tot de 16de eeuw)

In **Opwijk** zijn de oudste sporen van bewoning, die tot nu toe gevonden zijn bij archeologische opgravingen te vinden op de Hulst. Ze dateren uit de vroege IJzertijd en kwamen aan het licht bij de opgravingen in 1997-'98 op het tracé van de VTN-aardgasleiding (1).

De oudste woonkern in Opwijk is te situeren aan de oostgrens met de gemeente Merchtem, bij de Puttenbeek die in de Molenbeek en verder in de Vliet, in de Rupel en de Schelde uitmondt. Op de plaats waar de oude wegen, enerzijds van de Scheldeovergang te Dendermonde en anderzijds van de Denderovergang te Aalst in de richting van de Dijleovergang te Mechelen samenkwamen ontstond er -ten laatste na de Frankische invallen in ca 375- een woonkern met de naam Op-wic (= vicus). Andere Frankische plaatsnamen die verwijzen naar Frankische woonkernen zijn Heistergem, nu Eekskén (= Haistharingaheim) en Droeshout (= Thrusholt). Merovingisch is de o.a. de plaatsnaam Nijverseel (= Niversala).

Uit deze periode dateert ook de naam van de deelgemeente **Mazenzele** (= Masinsala), gelegen langs de oude baan van Asse naar Dendermonde. Als dorpsnaam gaat Mazenzele terug tot de Frankische periode, als de nederzetting, de 'villa' of het hof van een Frankische stamvader.

De oudste kern is het oorspronkelijke villacomplex met de typische grote open Dorpsdries, waarrond een gebouwenconcentratie. De tweede kern rond de kerk is van latere datum.

Ook de wijk 'Sotteghem' (= villa van Sotto) kan uit die periode dateren en misschien ook de 'Aemel'.

De Sint-Pietersparochie van Mazenzele dateert van de vroege middeleeuwen maar bleef tot 1235 afhankelijk van de parochie Asse. Een groot gedeelte van de oppervlakte van de gemeente was

toen al aangewend voor de landbouw, terwijl ten noorden van Opwijk het grote beukenbos *Bukenholt* (later Buggenhoutbos) lag en ten westen van Mazenzele het Kravaalbos.

De H. Drievuldigheidsparochie van **Opwijk** is mogelijk in de 9de eeuw ontstaan bij een Borchtcomplex op de plaats waar de heerbaan naar Dendermonde over de dorpsbeek trok (2). De Borcht bestond uit een motte met een hof, omgeven door grachten en aarden wallen met ernaast een groot landbouwbedrijf (Hof ten Hemelrijk). In een oorkonde van 1108 voor bisschop Odo van Kamerijk stond Adelwidis, vrouw van Dendermonde, haar rechten op de H. Drievuldigheidsparochie af aan het pas opgerichte kapittel van de O.-L.-Vrouwkerk te Dendermonde. Het oude hofkerkje moet nabij de Borcht en de oude pastorie gestaan hebben.

De lotgevallen van het domein 'ter Ingersbrugge', gelegen in de kleine agglomeratie, zijn niet bekend.

De opvatting dat het eerste kerkje en de oude dorpskern niet hier maar in het huidige gehucht Klei bij de grens met Merchtem en de Molenbeek te situeren valt (zoals Jan Lindemans stelt) (3) staat ter discussie. Het gaat op de Klei -zoals te Heistergem- wellicht om een kapel, mogelijk een van de voorlopers van de parochie.

De bestaande agglomeratie op de Klei werd deels verwoest in 1380 bij de inval van de Gentenaars in het Land van Dendermonde.

Bij de uitbreiding van de nieuwe dorpskom in het centrum van de gemeente in de 12de-13de eeuw werd het Borchtcomplex verlaten voor het nieuwe nabijgelegen handelscentrum aan de steenweg. Er gebeurde een patroonsverwisseling van de H. Drievuldigheid naar Sint-Paulus. De kerk werd verplaatst naar dit centrum en in 1410-1420 werd op dezelfde plaats een nieuw gotisch kerkgebouw opgericht.

In **Opwijk** was de landbouwgrond (leengoederen van het hof van Dendermonde) verdeeld in kleine percelen. Er was weinig grootgrondbezit en geen kasteelheer. Verspreid over de gemeente waren er wel een aantal grote hoeven.

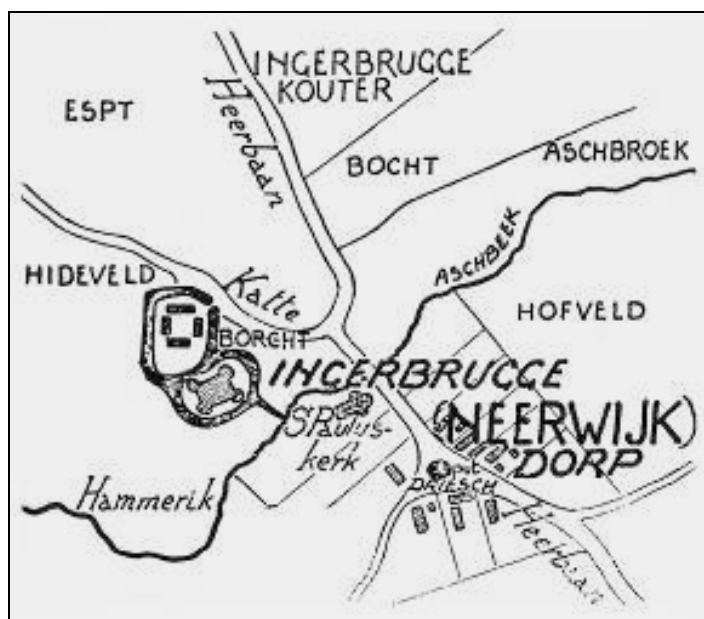
In **Mazenzele** bezaten de abdij van Affligem en het Benedictinessenklooster Ter Rozen in Aalst wel zeer veel grond.

In 1356 viel het Gentse leger Brabant binnen langs Dendermonde en Opwijk en verwoestte de watermolen en misschien ook het oude dorpscentrum op de grens met Merchtem.

Bij de haardtelling van 1496 waren er te Mazenzele slechts 21 bewoonde, 8 arme en 3 onbewoonde huizen. Daarnaast nog 3 geestelijke huizen, waarvan één bewoond door de pastoor (*erfcurengoet*), een ander toebehorend aan de kerk en het derde van de Heilige Geest. Deze beide laatste werd bewoond door 'werlike' (wereldlijke) personen. Alles samen vertegenwoordigde dit slechts ca. 120 inwoners.

Rond 1570 kwam er een einde aan een lange periode van vrede en economische groei. Opwijk telde dan ca. 1.200 inwoners en Mazenzele ca 150. (4)

- (1) Zie *Archeologie bij het VTN-project 1997-1998*, door IN 'T VEN INGRID. & DE CLERCQ WIM. en WILLOCX Maurice, in *HOM-tijdschrift* 2006-1, pag 2-12.
- (2) VERBESSELT JAN, *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw, Deel V, Mazenzele Sint-Pieters-Banden*, Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams-Brabant, Pittem, 1966, pag. 215-225 en
..., *Deel VII, Opwijk Opwijk Sint-Paulus*, Pittem, 1967, pag. 101-138.
- (3) LINDEMANS Jan, *Geschiedenis van Opwijk*, Brussel, 1937
en
De dorpskom van Opwijk in vroegere eeuwen, in *Eigen Schoon en De Brabander*, Jg. 1929, p. 290-308, overgenomen in *Bijdragen tot de geschiedenis van Opwijk*, Heemkring Opwijk-Mazenzele, 1988, pag. 46-62.
- (4) Het manuaal van Peeter Verhasselt, pastoor van Mazenzele 1538-1557. Het landelijke leven in de 16de eeuw, door Flor DE SMEDT en anderen, een gezamenlijke uitgave van Heemkring ASCANIA (Asse) en Heemkring Opwijk-Mazenzele (HOM), 2000, pag. 14.
- (5) DE NIL Leo, *Historiek der straten van Mazenzele*, 1971-'72, artikelenreeks verzameld en heruitgegeven door Heemkring Opwijk-Mazenzele, 1987.

Opwijk-dorp in de 11de-12de eeuw volgens Jan Lindemans.

Het dorpje 'Ingersbrugge' (later 'Reigarsbrugge') niet ver van de Asbeek, met het toenmalige St.-Pauluskerkje tussen de borch en de heerbaan (nu Gasthuisstraat), met een 8-tal hofsteden rondom de kleine driehoekige dries en met het Asbroek en de Ingersbruggekouter in de nabijheid.